

sumptus extraordinarios fecit l. 3. §. 13. 14. ff. hoc rei. Utraque ista actio est civilis, quam prator suo iurisdictione adiuvat, personalis, reipsecutoria, bonae fidei, & perpetua. 2. Si commodatarius se aliter usus sit, quam fuerit concessum, datur contra eum actio furti l. 5. §. 8. eod. si rem culpa sua destruxit, vel deterioravit, datur actio legis Aquiliae, quae tamen conformatur principali actioni commodati, & contra tertium rei deterioratorem datur rei vindicatio: una autem ex his actionibus electa, ceterae consumuntur; nisi quid speciale per aliam actionem petatur, l. 7. in fin. l. 18. §. 1. eod. Causa specialis in materia commodati vide in ff. h. i.

TITULUS XVI.

De Deposito.

Agitur de hac materia in Decreto Can. 14. ne quis. 22. q. 2. In Institution. lib. 3. tit. 15. §. 3. in Pandect. & Codice h. i.

1. *Depositum* quasi de manu in manus positum, est contractus realis, quo res alicui gratuito custodienda traditur ea conditione, ut eadem in specie ad deponentis placitum restituatur. Differt a commodato, quia in hoc traditur res ad certum usum; at in deposito traditur res ad puram custodiam. Ex data definitione colliges omnia necessaria requirita ad substantiam depositi.

2. *Depositum* dividitur in *iudiciale*, seu *sequens*, quo res litigiosa apud tertium deponitur, ut dicitur lib. 2. tit. 17. sub quo etiam continetur *depositum iuris*, quo res debita, creditori iuste oblata, & ab eo iniuste rejecta deponitur in sede sacra (ob quod etiam *sacramentum* dicitur) vel apud magistratum ad sitendum cursum usurarum; & si pereat, perit creditori, quia fictio juris censetur ab eo accepta, l. 19. C. de usur. & *extrajudiciale* dum privatus apud privatum quidpiam custodiendum deponit. Aliiter vocatur *conventionalis*, *commodatum*, *receptum*, vel *depositum facti*. 2. In *regulare*, quod servat totam naturam depositi: & *irregulare*, quod ex aliquo adjecto alteratur; ut vel assumat aliquid ex alio contractu, vel manifestat aliam contractum. Et quidem, si pro custodia merces deerit, erit locatio; si quid aliud, erit contractus innominatus, nisi quid gratuito daretur per modum honorarii. Si usus rei non fungibilis concedatur, erit commodatum: si vero usus rei fungibilis permittatur, erit mutuum, saltem participative.

3. Q. I. *Qui possit deponere, & depositum recipere*: Res illi, & soli, qui ratione utentes contrahere valent, etiam pupillus, vel minor sine auctoritate tutoris, vel curatoris: quo casu non obligatur deponenti, nisi ex dolo, vel si ex re deposita locupletior factus est, l. 1. §. 15. ff. h. i. Si vero religiosus sine sui superioris, vel Clericus sine sui Praelati licentia, vel ipse Praelatus sine consensu capituli depositum suscepit, Ecclesia, vel monasterium exinde non obligatur; ne delictum persone redundet in detrimentum Ecclesiae contra reg. 76. in 6. nisi Ecclesia ex tali deposito facta fuisset locupletior e. i. b. i.

4. Q. II. *Qua sit materia depositi*: Res Omnis res sub custodiam cadens, etiam aliena, dummodo fur non deponat apud dominum, l. 1. §. 39. l. 31. §. 1. ff. h. i. Et quamvis plerumque res mobiles deponantur, tamen res immobilis potest esse materia depositi, cum & ista tradi possit custodienda, lib. 72. pr. ff. de V. O. ibi: *fundum vradit e. 2. de dolo e. 1. de sequelat*. Nec obstat, quod JCN non ponat exempla in rebus immobilibus: nam exempla ponuntur in notioribus, & frequentioribus; neque regulam restringunt, sed illustant. 2. Accessoria depositi non censentur deposita, l. 1. §. 5. ff. h. i. ubi Ulp. subdit: *si homo vestitus deponatur, vestis non est deposita, nec si equus cum capistro: nam solus equus depositus est*. Hae tamen accessoria restituenda sunt cum ipsa re, vel eorum estimatio, si dolo depositarii perierint, arg. l. 5. §. 9. ff. eod. 3. Si cista sigillata deponatur, etiam res in ea contentae sunt depositae: adeoque si sigillum fractum est, & aliqua res non reperitur, praesumitur dolo, & culpa depositarii, & deponens admittit ad juratum rerum amissarum probationem, l. 1. §. 41. eod. arg. l. 9. C. unde vi, nisi sigillum fuisset valde fragile, & depositarius integra fa-

ma, & fidei: quo casu, sicut etiam si, integro sigillo permanente, res aliqua depedita sit, dolo non praesumitur, sed probari debet a deponente.

5. Q. III. *Qua sit obligatio depositarii*: Res 1. Tenetur rem depositam custodire; non vero illa sine licentia deponentis: secus utendo furtum committit, l. 29. pr. ff. depositi: si tamen res fungibilis, v. g. pecunia sit deposita per modum generis, ut eadem in genere restituatur, tunc usus talis pecuniae censetur concessus depositario, & periculum pecuniae est illius, non deponentis, sicut in mutuo l. 24. 25. 26. §. 1. ff. h. i. l. 7. 8. C. eod. quo casu egrediri ea res depositi notissimos terminos, & in effectum est mutuum. An vero administratores pecunias, & rebus sibi commissis uti possunt, vide Laym. l. 3. tr. 4. c. 25. a. n. 4. In praxi ob multa mala, quae timeantur, non est attendendus usus talium rerum. 6. Res 2. Tenetur ad nutum deponentis rem depositam reddere, non obstante termino praefixo, cum hic gratia deponentis apponatur, ne ante illum redderetur, l. 1. §. 22. ff. h. i. c. 2. eod. nisi ratio alior, vel aequitas dicit depositum non esse reddendum; ut hosti Reipubl. damnato, cuius bona confiscata sunt, furi, si dominus cum illo in petitione rei concurrat; vel alias damnum passurus sit; vel si res factio ablata deposita sit apud dominum; vel ejus servum, aut filium, l. 31. ff. eod. Cum re etiam fructus ejus restituendi sunt, ut parvus cum ancilla &c.

7. Res 3. Regulariter tenetur praestare solum dolum, & culpam latam, l. 1. §. fin. ff. h. i. l. 31. eod. l. 1. §. 5. ff. de O. & A. quia depositum regulariter in gratiam solius deponentis celebratur; itaque sibi imputare debet, quod minus diligenti amico rem custodiendam tradiderit, §. 3. In quib. mod. re contr. Tunc autem etiam praesumitur culpa lata, dum depositarius majorem suam, quam depositi rebus diligentiam adhibet, est, l. 32. imo si in rebus suis negligentis, nihilominus committam culpam latam in rebus depositis praestare tenetur; cum ex natura hujus contractus culpa lata praestanda veniat. Per accidens praestatur culpa levis; ut si depositarius mercedem accepit, si se ipsum pro custodia obtulit, vel si ita convenitum sit, c. fin. h. i. Item praestatur culpa levissima, si ita convenit expresse, aut tacite; ut si deponens quaerat custodem diligentissimum, & depositarius se offerat ad rem custodiendam; vel si res tradatur nautis, stabulariis, cauponibus; qui ex officio obligantur ad res custodiendas, l. 1. & seq. ff. Nautae: licet hodie hospites, accepta clavi a cubiculo, plerumque in se suspiciant custodiam, & periculum rerum suarum.

8. Res 4. In casu periculi, v. g. incendii, naufragii &c. si res deposita fuerit pretiosioris, quam propriae, & utraque salvare non potest, tenetur depositarius salvare res pretiosiores depositas praes suis; alioquin, si suae sint pretiosiores, vel aequae pretiosae, suas salvare poterit praes depositis: nam hoc modo quilibet prudens, & diligens paterfam. operaretur. Quo casu, si res alienas salvavit, suis consumptis, ratione damni emergentis petere potest compensationem. Idem dicitur in conductore, pignoratario, & commodatario: excepto ultimo casu, si res aequae sint pretiosae; tunc enim commodatarius obligatur ad salvandas res commodatas praes suis, cum teneatur ad diligentiam exactissimam. At casum fortuitum regulariter non praestatur depositarius secundum alias dicta.

9. Res 5. Depositarius in uno casu tenetur ad duplum: si depositum miserabile tempore incendi, aut in illis periculis perire neget se recepit: & haec actio dupli est praetoria uno anno durans, l. 1. §. 1. ff. h. i. l. 23. In. de action.

10. Q. IV. *Quae actiones nascantur ex contractu depositi*: Res 1. *Actio directa depositi*, quae competit deponenti, contra depositarium ad rem suam integram recipiendam, vel ad ejus aestimationem, si culpa lata depositarii perit, vel deteriorata est, l. 1. §. 16. & l. 24. ff. h. i. & quidem si res in se extet, deponens praesumendus est omnibus creditoribus depositarii, etiam utroque l. 7. §. 2. ff. eod. quia jus domini est fortius omnibus iuribus creditorum. At si res deposita consumpta est a depositario, deponens nullam hypothecam legalem, seu tacitam habet in bonis depositarii, ratione cuius praestatur ceteris creditoribus, cum id nullo iure concedatur. 2. *Actio contraria depositi*, quae competit depositario

contra deponentem pro relatiendis impensis, si quas fecit in rem depositam, ut equum alendo, servum infirmum curando &c. lib. 5. pr. ff. eod. Quo casu deponentis non tenetur rem restituere, donec sibi expensis refundatur; sed instar pignoris eam retinere potest ex regula generali l. 18. §. 4. ff. commodati. At in re compensationem debiti non esse depositum e. 2. h. i. l. 11. C. eod. ibi: nullamque compensationem, & lib. fin. C. de compens. nam exuberantia bonae fidei, & specialis obligatio ad rem depositam restituendam, non admittit hanc compensationem. 3. Utraque ista actio est civilis, quam prator suo iurisdictione adiuvat; personalis, utpote ex contractu rei persecutoria, bonae fidei, perpetua, & transitoria. *Directa*, si in sententia condemnatoria est expressa causa doli, infamat §. 2. h. i. de pan. tener. l. 13. l. 10. h. i. Dolus autem probari potest ex confessione depositarii, ex conjecturis, ut si, rebus suis falsis, alienas interite permisit, c. fin. h. i. si actum prohibuit positum, ex quo damnus secutus est &c. Ceterum licet dolo praeteritis remitti possit, non tamen futuris; quia talis remissio invitaret ad delinquendum l. 1. §. 7. ff. h. i. Vid. Reiff. a. n. 32. & selectos casus, qui afferuntur in ff. & C. h. i.

Connectio praecedentium, & consequentium.

Compiler noster tres contractus reales tribus praecedentibus titulis complexus est, ceteris omissis, vel in alium locum reiectis: nam de mutuo agitur lib. 5. tit. de usuris, & de pignore hie infra tit. 21. Nunc in seq. tractationem aggredior contractibus consensualibus in specie.

TITULUS XVII.

De Emptione, & Venditione.

Agitur de hac materia in Extravag. com. h. tit. in Decreto Can. 21. col. 1. q. 1. & 1. q. 3. sed possimum tractatio ista defumitur ex jure civili in Institutionibus lib. 3. tit. 24. in Pandectis lib. 18. per tot. lib. 19. tit. 1. lib. 21. per tot. in Codice lib. 4. tit. 28. s. q. ut tit. 63.

1. *Nota* 1. Emptionem-venditionem apud veteres usuratam fuisse pro quacunque permutatione, & alienatione §. 2. In h. i. hodie emptio venditio est contractus consensualis bilateralis super re pro certo pretio extradedenda. Ex qua definitione patet tria esse substantialia requirita hujus contractus, scilicet *mutuum consensum, rem, seu mercem, & pretium, seu pecuniam*: traditio vero mercis, & pretii pertinet solum ad integratum, & complementum emptionis-venditionis.

2. *Nota* 2. Venditionem varie dividi: 1. In *generis, & speciei*. *Venditio generis* est, dum ex pluribus ejusdem generis rebas una indeterminata venditur, v. g. una ovis ex grege. *Venditio speciei* est, dum una numero res venditur, ut haec ovis. In quibus vocibus nota genus, & speciem apud Juristas idem esse, quod speciem, & individuum apud philosophos. 2. Dividit in venditionem *ad corpus, & mensuram*. *Venditio ad mensuram, seu per avarosionem*, est, quando autem *ad corpus*, seu per *aversionem*, est, quando plura genera, aut species sine numeratione, admeasurementem, & ad ponderationem per modum unius venduntur, ut totus aceris tritici, omnes imagines in cumulo. Dicitur *ad corpus*, quia non singulae partes seorsum, sed totum corpus ex partibus constatum venditur. Dicitur per *aversionem*, quia venditor, & emptor, quasi averuntur a distincta consideratione partium, & circa rem in consensu paciscuntur. *Venditio ad mensuram, seu quantitates*, est ad *modum* est, dum venditur certa quantitas specierum sub genere contentarum, ut tradatur per admeasurementem, vel admeasurementem, vel adponderationem; ut centum oves ex grege, centum amphora vinee vale, centum librae catinis ex bove oetio. Ex quo patet, quod in venditione ad corpus non attendatur quantitas numerica, mensura, & pondus; bene vero in venditione ad modum, seu quantitates. 3. In *economicam, & negotiorum, & Oeconomica, seu naturalis, aut necessaria* est, qua paterfamilias vendit sua superflua, ut alia necessaria pro se, suaque familia erant. *Negotiorum, seu artificialis* est, qua quis aliqua emit, ut ea ca-

ius vendat, vel imitando speciem, ut ex frumento farinam, aut panem faciendo; vel sine mutatione, ut frumentum rivendendo. 4. In *privatam, quae sit privata conventione partium: & publicam, quae sit auctoritate judicis*: ut si bona debitoris vendantur sub hasta, vulgo *grada*. Scriptura ex conventione partium adhiberi potest in emptione, venditione; de jure autem non est necessaria, nisi ad faciliorem probationem. His praefactis, in hac amplissima materia breviter more meo agam. 1. De substantialibus hujus contractus. 2. De pactis ei admissi solitis. 3. De obligationibus venditoris, & emptoris, ac resolutione hujus contractus.

S. I.

De personis, merce, & pretio emptionis-venditionis.

3. Q. I. *Qui emere, & vendere possint*: Res Regulariter omnes, qui rerum suarum liberam administrationem habent l. 14. C. de contrah. empt. Qui vero pacifice prohibentur, etiam emere, & vendere sunt prohibiti. Specialiter prohibentur personae nobiles perniculorum civitatis commercium exercere l. 3. C. de commer. & mercat. Milites in Provincia praedia comparate l. 9. ff. de re militi. Judex bona a se subhacta emere; uti & alius, qui venditioni auctoritatem praestat: sicut tutor a pupillo l. 46. 62. ff. de contrah. empt. Porro consensus ementis, & venditis debet esse verus absque fictioe, dolo, & errore substantiali moraliter praefens, & regulariter libera coactione. Seda

4. Q. II. *An quis cogi possit ad venditionem, aut emendum*: Res Regulariter non l. 13. 14. C. de contr. empt. nam contrahere est liberatis. Res 2. In casu necessitatis, vel publicae utilitatis magistratus cogere potest ad vendendum iusto pretio taxato, v. g. frumentum tempore famis, & inopia; vel ad vendendum domum pro fortalio, Ecclesia; & prohibere ne frumentum, vel aliae merces exteris vendantur. Item si timeatur communis inopia, vel obsequio loci, quilibet civis cogi potest ad res necessarias pro tali casu emendas. In civitatibus habentibus jus stipulae merces ceterae illatae ibi vendi debent, nec inde referri, ut Coloniae, Hamburgi &c. habentibus vero jus *empitii* merces quidem illatae vendi possunt, non tamen aliae, quam mercatoribus. Clerici autem, & religiosi in casu necessitatis, non a laico, sed a iudice Ecclesiastico cogi possunt ad vendendum, v. g. frumentum; nisi iudex Ecclesiasticus id negligere: tunc enim via defensionis, quam jus naturale permittit, horrea Clericorum aperiri, & frumentum iusto pretio divendi potest ad publicae necessitati consulendum; siquidem necessitas non habet legem.

5. Res 3. Princeps laicus, nisi munitionis sit indolro Apostolico, non potest ferre legem amonitionis, qua prohibeat suis subditis, ne bona vendant Ecclesiae, & monasteriis; atque ita ea transferant in manus mortuas: nam id adversatur libertati Ecclesiasticae, & sub excommunicatione prohibetur, c. fin. de immuni. Eccl. in 6. & in casu 15. Bulle Coena.

6. Q. III. *Qua res vendi possint*: Res Materia venditionis est omnis res commercio humano subiecta, si ve corporalis, si ve incorporalis; modo sit certa, & saltem moraliter existens, & vendi specialiter non prohibita, l. 34. §. 1. ff. de contr. empt. nam sicut venditio, ita & materia venditionis est de genere permifforum. Unde I. Vendi potest res non tantum propria, sed etiam aliena l. 28. ff. de contr. empt. nam tali venditione non praesudatur dominio; cum si rem suam a quocunque reperire possit, ibid. neque enim talis venditio est alienatio, cum jus in re non tribuat, sed hoc maneat penes dominum rei l. 1. 2. 5. 6. C. de reb. non alienand. Sed in effectum est differimus; nam si venditor, & emptor scit rem alienam, neuter obligabitur; puta nec venditor ad rem tradendam, nec emptor ad pretium solvendum: si emptor solus scit, non obligabitur venditor: nec tamen ex venditio quidquam consequetur, puta pretium. Si venditor scit, & emptor ignotat, iurimque obligatio contrahitur: quo casu emptor bonae fidei accipit vacuum possessionem rei cum conditione utscapiendi; nisi interim dominus rem vindicens, l. 34. §. 3. ff. de contrah. empt.

ria pro bono communi. Secus, si causa gravis absit, plenimque illicita sunt monopolia, praesertim si notabiliter gravent subditos, 2. Si quis privata auctoritate erigat monopolium, & vendat mercet ultra justum pretium, peccat contra justitiam, & ad restitutionem tenetur; ita comm. TT. & Canonice.

24. Q. VIII. An licita sit olia fortuna? Italis loc. 10. Isidori, in qua pro certa pecunia data extrahuntur scheda signate valore, vel vacue. Re. De se non est illicita: nam in illa non emittitur res, sed spes rei extrahenda, sicut emi potest jactus alex. captivi piscium, vel avium, l. 8. §. aliquando ff. de contrah. empt.

§. III.

De obligationibus venditoris, & emptoris, ac resolutione venditionis.

25. Q. I. An venditor certum rei teneatur manifestare emptori? Re. 1. Si vitium est in substantia, ut in vitium balneum pro gemma, teneatur illud manifestare, secus jure naturali contractus nullus, & venditor doli tenetur. 2. Si vitium occultum est in quantitate, ut si 90. urna vendatur pro 100. venditor tenetur id manifestare, vel pretium diminueret, secus deceret aequalitas. At si venditio fiat ad corpus, falsa demonstratio modi, seu quantitas regulariter non vitiat actum, nec obest venditori, sed emptori, qui sine facilitate impet, quod quantitatem non exploraverit, sed per averionem emerit. Sicut e contra, si venditor minorem modum dixit, cum esset major, excessus prodest emptori, l. 33. pr. ff. de condi. & deman. l. 22. ff. de alion. empti. nam in utroque casu corpus, non quantitas venditur; & si de corpore constet, de demonstratione falsa, an vera sit, non curatur. 3. Si vitium occultum est in qualitate accidentali, ita ut res non profit ad finem emptoris, v. g. equus morbilus, venditor tenetur id manifestare l. 1. §. proinde, ff. de adit. editi. ubi fit limitatio, si vitium esset medicum, & parum, vel nihil officeret fini, & utilitati rei, 4. Si mercibus optinis misceantur minus bona, ut frumento optimo, vel vino, aliud minus bonum, defectus iste vel manifestari debet, vel pretium diminui. 5. Denique si emptor expresse interroget de quibusdam vitis, ea manifestare debet venditor, alias dolo suo dabit causam contractui. At si vitium est patens, & venditor non interrogetur, de hoc admonere emptorem non tenetur, cum ipsa res loquatur, nisi emptor esset valde rudis, & insufficiens ad vitium deprehendum, S. D. 2. §. 77. ar. 3. ad 2. l. 43. ff. de contrah. empt.

26. Q. II. An emptor teneatur manifestare bonitatem mercis, & vitium pretii, seu monetae? Re. I. Si venditor ignorat praesentiam mercis, emptor alternative tenetur, vel illam manifestare, vel augete pretium aequale mercis, ita comm. TT. & JCB, cum S. D. 2. §. 77. ar. 2. secus enim emptio esset inaequalis, & cons. injusta. Nec obest, quod venditor determinate debeat vitium rei detegere: nam venditor tacendo potest decipere emptorem; hic vero tacendo, & tamen justum pretium, saltem infimum offerendo, non decipit venditorem. Ceterum ex communi sententia emptor non est tenus in conscientia, si minus pretium offerat, & excessum sibi condonari petat; quia condonatio ista est tantum palliatum, plus de ignorantia, quam de consensu venditoris obtinens, nisi emptor nesceret, an res plus valeat, vel non.

27. II. Si bonitas, vel commoditas latens est extrinseca merci, v. g. thesaurus in fundo latens, vel aurifodina, emptor de hoc admonere non tenetur venditorem, sed fundum emere potest currenti pretio justo, S. D. 2. §. 66. ar. 5. ad 2. nam justitia pretii non desumitur praesertim ex majori utilitate rei, sed ex communi estimatione; ergo si pro tali fundo detur tantum pretium, quantum communiter taxatur, justa est emptio, & latens thesaurus per accidens se habet, nec conscientia illius nocet emptori; sicut nec pharmacopeo peritia artis, si inter herbas communiter taxatas vendit unam aptam pro medicina pretiosa.

28. Re. 3. Si moneta est adulterina, vel in loco, ubi contrahitur, non curat emptor de hoc admonere

debet venditorem; nec emptor ab alio deceptus monentam adulterinam distahere debet, cum per hoc non acquiritur jus alios decipiendi. At si moneta est vera, sed minoris valoris, id non est necesse manifestare, dummodo justum pretium pro merce detur; cum hoc modo nulla injustitia committatur.

29. Q. III. Completa substantialiter emptio venditione, qualis actio, & obligatio competit venditori, & emptori? Re. I. Actio venditi, seu ex venditio dicitur competit venditori ad consequenda ea omnia, quae ei emptor praestare debet. Actio empti, seu ex emptio pariter dicitur competit emptori ad consequenda ea omnia, quae ei venditor praestare debet, ut hujus contractus l. 11. & l. 13. §. 19. ff. de alion. empti. neutra autem actio efficaciter intencatur, nisi venditor mercem tradiderit, & emptor pretium, sed saltem pariter sit tradere, cit. l. 13. §. 8. & l. 25. eod. Qui autem acere vult, & alterum ad impletionem contractus cogere, ipse prior contractum implere debet, ibid.

30. Re. II. Venditor ab emptore pecuniam tradente conventus obligatur nec ipsam tradere, nec latere volendo praestare interesse: ita Abb. Felix. Harp. & communior contra Covar. Myning. Facin. &c. nam necessitas hujus traditionis clare inducitur §. 1. Insti. b. t. §. 2. Insti. de donat. l. 17. §. 2. ff. de alio. empn. nullibi vero in toto jure exprimitur alternativa obligatio, vel rem tradendi, vel praestandi interesse: nam emptio venditio ex natura sua ad hoc tendit ut merx pro pretio commutetur: secus nunquam esset emptio: curus. Jura contraria non obstant, quia procedunt pro illo casu, quo vel non adest facultas tradendi, eo quod res perierit, vel deteriorata sit, vel post moram committam emptori non expedit rem tradi, sed potius praestari interesse. Sic explicantur l. 1. pr. l. 11. §. 9. l. 12. ff. de alio. empn. l. 3. C. eod. l. 25. §. 1. ff. de contrah. empt. item arg. ex l. 22. ff. de R. C. l. 15. C. de R. P. &c.

31. II. Si res ante emptori vendita, & tradita est, praevalet secunda venditio, utpote completa jure reali, per traditionem quae secundo emptori ex l. 13. C. de R. P. at primus emptor agere potest ad interesse, & crimen falsi contra venditorem intencare l. 21. ff. ad L. Corn. de falsi. Si vero secunda venditio non est completa per traditionem, praevalet prima, & res primus emptori tradenda est, arg. rez. 54. qui prior in b. uti etiam, si res vendita sit Ecclesiae, vel alteri pro causa, aut civitati, cum sine traditione acquiritur eis dominium l. 23. C. de SS. Eccl. Praeterea secunda venditio, traditione completa, rescindi potest, si primus emptor rem specialiter sibi hypotecatam habuit l. 12. §. fin. ff. qui prior in pign. vel si emptor scivit rem esse alteri venditam, vel si aequitas, & justa causa id suadeat.

32. III. Venditor post perfectam venditionem fructus rei vendite, necdum tradite, non tantum pendens, sed & de novo natus, ac perceptos tenetur integreter emptori restituere, l. 44. ff. de R. P. l. 13. §. 13. ff. de alio. empn. l. 13. C. eod. nam emptor, post perfectam venditionem, sicutioe jure censetur dominus rei vendite; ergo sicut ad illam spectant incommoda, ita aequum est, ut ad eam spectent omnia commoda, & fructus rei, non solum naturales, sed & civiles, ut mercedes locationum. Praeterea venditor tenetur de evicitione, & ad interesse, si rem vitiosam vendidit, vel levis emptorem, ut infra dicetur.

33. Re. III. Emptor a venditore conventus, tenetur ad solutionem, seu traditionem in moneta prosta, & usuli in loco contractus, quae solutio facienda est eo tempore, & loco, ejusque expensis, sicut conventum: secus in loco contractus, & praesenti moraler tempore, si de his nihil convenit §. 3. inde P. D. l. 41. ff. eod.

34. II. Si emptor fuit in mora culpabili solvendi, non secus ac venditor, tenetur praestare non solum culpam latam, & solvam, sed etiam levem; cum contractus iste in gratiam utriusque celebratur, l. 3. & 11. ff. de peric. & com. Item a tempore mora tenetur praestare usuram, ut §. pro 100. live usurae hie sunt compensatoria fructuum, sive lucrative in penam morosi debitoris l. 13. §. 20. ff. de usur. §. 13. C. de alion. empt.

35. III. Emptor sentire debet periculum, seu damnum rei

rei vendite, nondum tradite; modo res sit certa in specie, & venditor periculum rei in se non suscepit, §. 3. Insti. h. t. l. 8. pr. ff. & l. 1. & seq. C. de peric. & com. rei vend. l. 35. §. 4. ff. de contrah. empti. nam emptor sentit incommoda, & fructus rei; ergo etiam sentire debet incommoda, & pericula: adeoque si res apud venditorem pereat, vel deterioretur, periculum est emptoris; nisi venditor fuisset in culpa lata, & levi, vel in mora culpabili tradendi, cit. §. 3. In h. t. l. 17. ff. de peric. Nec obstant jura in contrarium; nam procedunt de re vendita in genere, vel alternative, vel sub conditione suspensiva, l. 1. l. 12. & l. 14. §. 1. ff. de peric. & com. l. 2. C. eod. & l. 8. pr. ff. locati. l. 5. C. eod. & l. 34. §. 6. l. 35. §. 5. 7. ff. de contrah. empti. & tunc perit venditori: ut etiam, si ante traditionem publicetur, seu confiscetur. l. 23. ff. locati. Circa periculum rei vendite selecti casus legi possunt in tit. ff. & C. de peric. & com. rei vend.

36. Q. IV. Quae remedia competant emptori, aut venditori lesi in contractu emptionis venditionis? Re. 1. Si emptor lesus est ex eo, quia venditor scierat ei vendidit rem vitiosam, usum, & fini ementis inepiam, competit ei actio redhibitoria ex aditio edito, ad hoc, ut venditio rescindatur, pretium cum interestesse reddatur, & res vitiosa vendenti restitatur, seu reddatur, ob quod actio ista dicitur redhibitoria a magistratu aditioe introducta l. 1. §. 1. ff. de aditioe editi. ut si venditor, non manifestato latente vitio, scierit vendidit animal, vel servum morbidum, furiosum, fugitivum, furacem &c. vel si dixit, certam qualitatem esse in merce, quae tamen non est, ut equum esse itinerarium, & domitum, qui tamen est vehicularius, & indomitum, fundum esse culturam aptum, qui est ineptus &c. Hac actio est personalis, bonae fidei, utrinque transiens ad heredes: non tamen durat ultra 6. menses, quia intra tantum tempus vitium facile deprehendi potest; secus censetur vitium, non antecedens, sed consequens venditionem, factaque redhibitione, omnia redintegrantur l. 19. §. fin. lib. 60. ff. eodem.

37. Re. 2. Si emptor, sciendo vitium, rem vitiosam emisset, sed pretio minori, competit ei alioquatione minoris ex eodem aditio edito, ad hoc, ut venditor restituat excessum pretii, l. 48. §. ff. eod. v. g. dedit 50. flor. pro equo vitioso, si vitium scivisset, equum quidem emisset, sed minori pretio, ut 30. flor. ergo ad recuperandos, 20. flor. agere potest actione quanto minoris. Hac actio est personalis, bonae fidei, utrinque transitoria ad heredes; sed non durat ultra unum annum cit. l. 19. §. fin. ff. eod. Habet locum etiam in eo casu, quo venditor ignoranter vendidit rem vitiosam, quam alias emptor, cognito vitio, non emisset, l. 13. pr. ff. alio. empn. Aliter vocatur actio affirmatoria; quia illa agitur ad affirmationem minoris pretii. Porro dum jura post lapsum temporis negant has duas actiones redhibitoriam, & affirmatoriam, non id faciunt ad tollendam obligationem naturalem in foro conscientiae, in quo laesio reparanda est, sed ne litibus tribunalia onerentur, & fraudibus porta aperiatur; quia emptores post longum tempus similia vitia praetexere possent. De hac materia pulchros casus reperies in tit. ff. de aditio. editi.

38. Re. 3. Venditor in quantitate pretii lesus ultra dimidium habet celebre remedium ex l. 2. rem majoris pretii C. de rescind. vendit. quo agere potest alternative, vel ad supplementum pretii julti, vel ad restitutionem venditionis, prout latenti placuerit; non vero determinate ad hanc, vel illud. Quod remedium firmatum est jure Can. c. 3. & 6. h. t. v. g. vendidisti praedium 49. flor. quod constat 100. flor. pro reparanda lesione, hoc remedio agere poteris, ut emptor vel supplet defectum 51. flor. vel si non vult, ut venditio rescindatur.

39. Licet autem cit. l. 2. expresse loquatur de solo venditore, tamen ob identitatem rationis, & aequitatem naturalem comprehensive intelligitur de emptore lesio ultra dimidium, ut & huic idem beneficium computat, cum venditor, & emptor sint correlativa, & aequiparata, & cons. dispositum pro uno, sit quoque dispositum pro altero per c. 3. de constit. Cessat hoc remedium, si res vendita casu fortuito perit; cum res,

quae restitui possent, non existat. Computatio lesionis probabilis in venditore, & emptore faciendae est aequaliter per ordinem ad pretium; ut, si pretium, seu estimatio ultra dimidium excedat valorem rei, emptor dicatur lesus ultra dimidium; ut si pro praedio constante 100. dedit 151. sed Abbas, Cujac. & alii computationem istam in emptore desuntant a re vendita; ita ut res nec medio pretio valeat; ut si emptor pro praedio constante 100. dedit 201. Prior tamen opinio aequior, & probabilior videtur; maxime cum in puncto lesionis aequalitatem observet inter venditorem, & emptorem.

40. III. Si venditor, aut emptor lesus est infra dimidium, pro foro externo nullam actionem habet ex jure civili l. 2. §. ff. de rescind. vendit. cui consonant jus Canon. c. 3. & 6. h. t. ne litibus tribunalia onerentur. Excipie minoris, & Ecclesiam, quibus notabiliter lesus salva est restitutio in integrum. At pro foro conscientiae ledens jure naturali obligat lesionem reparare; cum illa advenerit officia commutativa; & ratione peccati implorari potest iustitia judicis Ecclesiastici c. 13. de judic. maxime si lex taxans pretium non est observata, vel laesio contingit per dolum, aut in estimatione dotis l. 6. §. fin. l. 12. §. 1. ff. de jure dot. quibus casibus nec iudex actionem denegabit. Si vero laesio est modica, vel intra limites pretii summi, & infimi, nec in foro interno faciendae est restitutio, ex communi usu hominum, qui modicum excessum censentur sibi condonare, cum omnimodam aequalitatem in contractibus servare vix sit possibile. Et hoc sensu explicatur l. 16. §. 4. ff. de Minor. & l. 22. §. 3. ff. locat. ubi dicitur naturaliter licere contractibus se circumvenire. Tunc autem venditor dicitur lesus, dum pro merce, nec infimum pretium accepit; emptor vero, dum supra summum pretium aliquid solvit. Si uterque est bonae fidei, emptor fructus rei suos facit, venditor vero ad usuras non tenetur, Reiff. a n. 343.

41. Q. V. An remedium lesionis concedatur etiam in aliis contractibus onerosis, & reciprocis, ut in locato, permutacione, cambio &c.? Re. Affirmative cum Fachin. Gomez. &c. contra Hunnum: nam aequitas naturalis, in qua fundatur cit. l. 2. C. de rescind. vendit. id ipsum exigit in his contractibus, ne alter cum alterius jactura locupletetur. At in contractibus lucrativis, & non reciprocis non est locus huic remedio; ut in donatione, mandato, deposito, commodato &c. nam in his non sunt commutaciones; & laesio, siqua accidit, actione horum contractuum reparari potest. Porro remedium, seu actio ista ob lesionem data est civilis, personalis, bonae fidei, perpetua, seu 30. annis durans, quod utrinque transitoria ad heredes. Si vero dolus intercessit, nullo unquam tempore ei praescribitur, quia cum mala fide non currit praescriptio regul. 2. in 6.

42. Q. Quid sit evictio, & quis de illa teneatur? Re. 1. Evictio est rei nostra ab alio, non domino alienate vindicatio, seu recuperatio in iudicio facta, v. g. Titius vendit equum Cajio, Sejus agnoscit equum istum esse suum, ideoque agit in iudicio, & probato dominio, equum recuperat. Porro ad iudicium evictionis rite instituentum requiruntur: 1. Ut actio sit personae civiliter distincta a venditore, ac proinde non fit haeres venditoris, cujus factum praestare tenetur l. 14. C. de R. P. neque fideiussor promittens venditionem salvam fore l. 11. C. de evicti. licet haeres fideiussoris non prohibeatur ab evictione l. fin. C. eod. salvo tamen regressu contra illum, sicut erat contra fideiussorem. 2. Ut emptor conventus laudet venditorem, seu denunciatur illi, ut vel librum in se suscipiat, vel postive assistat liti motae, l. 29. §. 3. ff. & l. 23. C. de evictione. c. fin. de empt. & vend. sic laudatus venditor, etiam esset Clericus, tenetur sequi forum emptoris, cui rei principalis.

Re. 2. Re in effectu evicta, venditor tenetur emptori de evictione, hoc est, tenetur emptori restituere pretium, & insuper compensare interesse singulare quoad damnum emergens, lucrum cessans, expensas &c. l. 61. & 70. ff. de evicti. nam bona fides emptionis venditionis exigit, ut emptor servetur indemnus. Licet autem interesse quodque majus sit ipso pretio, nihilominus venditor, modo fuerit bonae fidei, non condemnatur.

sunt fructus, l. 24. §. 1. ff. h. l. Id tamen conductori non permittitur, ut socium, vel conubernalem assumat in idem cubiculum a se conductum; quia id praedictaret locatori; nisi de hoc convenum sit, vel id consuetudo permittat.

24. Q. VII. Quibus modis resolvatur locatio-conductio? R. l. c. 1. ff. h. l. 1. Id tamen conductori non permittitur, ut socium, vel conubernalem assumat in idem cubiculum a se conductum; quia id praedictaret locatori; nisi de hoc convenum sit, vel id consuetudo permittat.

25. Q. VIII. Quae conventiones sint affines locationi-conductioni? R. 1. Conventio scilicet, qua pecunia certo pretio taxata locatur pro certa quantitate lane, butyri, casci &c. 2. Admodiario, qua redditus provinciae, vel privati pro certo pretio conceduntur. 3. Affinitas, quo praedium rusticum pro parte fructuum locatur conductori, seu colono, qui ob hoc dicitur parvianus, seu dividarius: quo casu luctum, & damnum est commune colono, & domino, l. 25. §. 6. ff. h. l.

De emphyteusi.

26. Emphyteusis latine melioratio, seu insilio, quoad rem; est contractus nominatus, quo res immobilis, colenda, fructu a translatioe dominii utilis conceditur colono in perpetuum, vel ad tempus non minus decennio, sub obligatione annui Canonis, seu pensionis praestandae domino in recognitionem dominii directi, seu proprietatis. Ex qua definitione colliguntur omnia requisiita hujus contractus, & differentia ab aliis contractibus; ut a locazione, in qua dominium utile non transfertur; a feudo, in quo Canon annuus non praestatur, sed obsequium personale; a contractu censuali reservatio pensionis, in quo dominium plenum transfertur in censualem &c. Is qui dat fundum in emphyteusim, vocatur dominus directus, is, qui accipit, emphyteuta; jus inde ortum vocatur jus emphyteuticum.

27. Quia vero emphyteusis est quasi mixta ex locazione, & emptione, videtur esse contractus bonae fidei, & consensualis potius, quam scriptus; cum scriptura per se non sit necessaria, nisi ex conventionepartium, vel ad facilitiorem probationem l. 1. C. de jure emphy. Nec obstat, quod ad emphyteusim Ecclesiasticam requiritur scriptura Nov. 7. pr. C. de §. 1. C. 3. §. 2. Nov. 120. c. 5. nam non requiritur ex causa contractus, sed ex causa alienationis, sicut ad emptionem c. 1. de his, quae a Prelato.

28. Sed circa hoc locorum consuetudo attendi debet. Porro emphyteusis est varia: 1. Ecclesiastica, quae in praedio Ecclesiarum & Laica, seu communis, quae in fundo mere profano constituitur. 2. Perpetua, quae sine restrictione temporis; & temporalis, quae ad certum tempus datur. 3. Hereditaria, quae transit in haeredes emphyteute, etiam extraneos; & gentilicia, seu familiaris, seu ex pacto, & providentia, quae transit ad descendentes ejusdem familiae; cui haeredes non sunt; & mixta ex utraque, quae transit ad haeredes ejusdem familiae. Dum praedium primo conceditur, est emphyteusis nova: dum jam pluries, imo & semel concessum fuit, dicitur vetus, seu ab antiquo.

29. Q. I. Quis possit concedere praedium in emphyteusim, & cui? R. 1. Quilibet dominus liberam habens potestatem administrandi, potest praedium suum in emphyteuticare, cum rei suae dominus sit, & arbiter, l. 21. C. mandati. Item Prelatus, & quicum cum so-

lemnitatibus solitis, si de novo concedit; & sine his, si emphyteusis est vetus, saltem si semel praedium Ecclesiae in emphyteuticatum fuit. Extraxit. Ambrosius, de reb. Eccl. al. in. com. dummodo idem modis, quibus antiquo fuit, in iterata concessio observetur.

30. R. 1. Recipere emphyteusim possunt omnes, qui ex contractu obligati quent, etiam consanguinei Praelati, modo absit detrimendum Ecclesiae: quo sensu explicatur Nov. 120. c. 5. & Auth. quibuscumque C. de SS. Eccl. talis vero emphyteuta Ecclesiae videtur exemptus ab oneribus tributorum, sicut emphyteuta feci l. 10. C. de excusat. mun. l. 2. C. de Episc. & Cler. alias Ecclesiae saltem indirede legitibus tributariis obligantur, & ita declarasse fecit S. Congr. Innocent. die 8. Decemb. 1668. in rescripto ad Episcopum Senogallensem. R. 2. Si emphyteusis revera est ad dominum, cognovit quidem, ut in nova ejus concessione consanguinei emphyteute praesertantur aliis: absolute tamen dominus eam conferre potest aliis, cum rei suae dominus sit; & ita faciendum, nulli faciat injuriam.

31. Q. II. Quo successu deum in emphyteusi perpetua? R. Id plerumque definit ex pactis conventis, & instrumento instrumentum, & loci consuetudine. Et quidem, 1. In emphyteusi data pro se, & filijs, succedunt etiam feminae; quatinus in masculina veniunt, l. 84. & 126. ff. de V. S. 2. In data pro te, & tuis haeredibus, succedunt haeredes etiam extranei; nisi particulariter aliud statuat; sicut pro Ecclesia Constantinopolitana Nov. 7. c. 3. quae generaliter nunquam recepta est ab Ecclesia. 3. In data simpliciter, nulla mentione haereditatis facta, succedunt filij, & descendentes, etiam haeredes non sunt, vel haereditatem repudiaverint; quia talis emphyteusis censetur familiaris, in qua tamen non est locus liberis naturalibus illegitimis natis, nisi per matrimonium legitimari sint. 4. Emphyteusis simpliciter haereditaria, vel si familiaris est primum a patre acquisita, potest ab eo donari uni filiorum, vel praeterari; dummodo legitima aliis non minuiatur; nam talia bona sequuntur naturam praedij liberi. Hoc tamen discrimen assignari solet, quod emphyteusis familiaris, seu ex pacto, & providentia, praedij non computatur in legitimam, neque substituta; aut trebellianicam; secus est in haereditaria, & mixta. At si est familiaris antiqua, una filiorum praedij acquiritur cum post mortem primae acquirentis, jus omnibus descendentes quaeritur sit, quod pater tollere nequit. 5. Si filius professus est Religionem capax honorum subilium, monasterium succedere potest in emphyteusi haereditaria, vel familiaris, Auth. ingressi C. de SS. Eccl. ubi dicitur omnia jura professi transire in monasterium. Ne autem domino directo perpetuo praedij datur, emphyteusis haereditaria, saltem post mortem professi, intra annum vendi debet; familiaris vero restitui eis, qui ex investitura vocantur. Nec obstat clausula: ne emphyteusis transferatur ad monasterium; nisi, ut docet Abbas, & alij, clausula ista intelligitur de translatione perpetua, vel libera ad plerumque emphyteute, non vero de temporali, & necessaria, quae fit ex dispositione juris post mortem emphyteute, cujus filius monachus est. Oppositum tenet Fagn. Petra &c. 6. Emphyteusis vitalicia ad vitam concedentis data, cum ordinaria sit, transit ad quoscumque haeredes emphyteute.

32. Q. III. Qualis actio, & obligatio nascitur ex contractu emphyteutico? R. 1. Utrunque actio emphyteuticaria directa, civilis, personalis, rei persecutoria, & probabilis bonae fidei, utriusque transitoria ad haeredes, vi ejus dominus, & emphyteuta tenetur facere, & praestare ea, quae ex natura hujus contractus faciendi, & praestandi veniunt. Item ratione dominij utriusque competit rei-vindicatio, directa domino, & illis emphyteute; & interdicta possessoria. Jam in specie.

33. R. II. Dominus tenetur transferre dominium utile, liberareque usum rei permittere, & damna sua culpa data reparare §. 3. Inst. de locat. 2. Si emphyteuta fecit melioramenta extraordinaria, ad quae non tenebatur, dominus obligatur ea compensare, etiam in casu, quo emphyteusis ob culpam emphyteute sit caduca, ne cum jactura alterius locupletetur contra. 20. 6. ff. de R. J. Quae autem jura domino competant, colliguntur ex obligationibus emphyteute. Hinc.

24. R. III.

TITULUS XIX.

De rerum permutatione.

Agitur de his in Sexto, Clement. h. l. & potiss. in jure civili in Pandect. lib. 19. tit. 4. §. 5. in Cod. lib. 4. tit. 64.

1. Nota 1. Permutationem hic non accipi late pro omni contractu, in quo unum datur pro altero, quo sensu includit emptionem, locationem §. 2. In de empt. sed stricte, & proprie: quo sensu definitur, quod sit contractus realis, quo una res datur ea lege, ut vicissim alia detur, v. g. do tibi liberum, ut mihi descharitam. Quidam DD. ut Hoff. Wiestn. Wefeln. Reiff. Engl. & alij dividunt permutationem bifariam, ut alia sit generis, alia speciei. Permutatio generice est, dum res in genere, seu indeterminata datur pro alia re indeterminata, ut equus pro bove neutrum determinando. Permutatio specificae est, dum species pro specie, seu, ut Philosophi loquuntur, individuum pro individuo datur, ut hic equus pro hoc bove.

2. Priorem dicunt non distingui a contractu innominato do, ut des, bene vero posteriorem; sed quia distinctio ista non habet fundamentum sufficiens in jure, eam praeterea, dicendo permutationem esse contractum innominatum, quia caret specifico nomine, & non distingui a contractu, do, ut des ex l. 5. §. 1. ff. de prescr. verb. ubi permutatio specierum, scilicet, plurimum pro fisco dicitur contractus do, ut des, & contra: exempla permutationis saepe ponuntur in generibus l. 7. C. h. l. & generaliter l. 1. ff. ead. Paulus docet permutationem esse, si res pro re detur. Vide meas disp. civil. disp. 14. contrav. 2. Porro contractus iste utpote antiquissimus, est juris gentium, bonae fidei §. 28. de action. & realis, quia traditione recipitur, ut ante rem traditam nulla actio oriatur, l. 3. C. h. l.

3. Nota 2. Permutationem substantialiter constituit per consensum, formam, & per rem reciprocam, ut materiam: differre vero a venditione, quo solo consensu perficitur; & pretium habet pro materia; a mutuo, quia in hoc non est statim traditio reciproca, nec res diversae generis; a cambio, tanquam genus a specie &c.

4. Q. I. Qui, & quae res permutare possunt? R. 1. Solum dominus, vel nomine eorum administratores permutare possunt, vel simpliciter, vel cum debitis solemnitatibus, quae ad alienationem rerum Ecclesiae, minoris, & similiarum personarum requiruntur: nam permutatio est species alienationis, c. 5. de reb. Eccl.

5. R. 2. Materia permutationis est res propria permutantis, non vero aliena l. 1. §. 3. ff. h. l. nam permutatio est translativa dominij, quo non translatio, pars altera non obligatur ad rem suam tradendam. Et in hoc notabiliter differt permutatio ab emptione, venditione, in qua necessario non fit translatio dominij, l. 28. ff. de contrah. empt. Res sacra, & spirituales licet inter se permutantur; dummodo nihil temporale detur pro spirituali; secus estet simonia, de qua repluribus agetur tit. de Simon.

6. Q. II. Quid juris in permutatione rerum Ecclesiae? R. 1. Res mobiles, quae servando servari non possunt, licite permutantur pro aliis; ut frumentum pro vino, uti etiam res inutiles, ut calix antiquus pro alio novo, & utili. At res immobiles, vel mobiles pretiose tantum ex causa justa, & cum solemnitatibus canonicis permutati possunt, ut dicitur tit. de reb. Eccl. alien. cum talis permutatio sit alienatio. Circa mancipia Ecclesiae id speciale est, quod commutari non possunt, nisi ad libertatem, c. 3. h. l. nam quod semel Deo dicatum est, ad humanos usus transferri non decet, nisi essent servi fugitivi, Can. 54. fugitivi 12. q. 2. Cui non obstat l. 2. ff. & l. 6. C. ad L. Flav. de plag. nam procedit de actuali fuga; quae cum sit quaedam species libertatis, commutari nequit citra lesionem legis Flaviae de plagiaris.

7. Q. III. Quid juris in permutatione beneficiorum? R. 1. Permutatio beneficii cum beneficio, non tamen cum pensione temporali, generaliter est permessa, modo ad sit justa causa, jus in re, & consensus legitimi Superioris, atque solemnitates ad remunerationem beneficij.

beneficii requisite, c. un. h. t. in 6. imo si magna Ecclesiarum necessitas, & utilitas id exposit, Episcopus Clericum cogere potest ad faciendam commutationem c. 5. h. t. Probabilis autem est, quod Prelatus inferior carens jurisdictione quasi Episcopali non possit admittit resignationem ex causa permutationis; licet habeat jus conferendi, & instituendi, cum destitueri non possit, c. 4. de renunc. c. 12. in fin. de heres.

8. II. Permutantes beneficia auctoritate propria committunt simoniam non quidem juris naturalis, cum non detur spirituale pro temporali, sed juris Ecclesiastici contra prohibitionem Ecclesie c. 5. h. t. & excommunicantur per extrav. 2. de simon. int. com. beneficiis vero non videntur privari ipso jure, cum permutatio nulla nullum sortiatur effectum. Ratio hujus prohibitionis est, quia in talibus permutationibus timetur periculum simoniae, quatenus latenter admisceri possunt pacta simoniaca; tum quia beneficium Ecclesiasticum sine institutione Canonica non obtinetur, reg. i. in 6.

9. III. Beneficia ita resignata Episcopus conferre debet permutantibus, non vero aliis, Clem. un. h. t. Si vero unus resignavit, & alter resignare non vult, & non potest, prior resignans redit ad suum beneficium, c. 8. h. t. c. 20. de probat. 6. quo casu non opus est nova collatione hominis: tum quia sufficit collatio generaliter a jure facta; tum quia resignatio ista est sub conditione permilla, si non suspensiva, saltem resolutive, si alter resignet cum effectu; ergo non impleri conditione, penide est, acti non fuisset facta, l. 213. ff. de V. S.

10. IV. Beneficia obtenta in titulum, si alterum pinguiore, alterum tenuiores redditus habeat, non recipiunt compensationem pecuniariam, nisi de consensu Papae, arg. c. fin. h. t. & c. 7. si quis. i. q. 3. nam jus percipiendi redditus est spirituale connexive, utpote auctoritate Apostolica annexum juri spirituali officij; ergo, nisi eadem auctoritate separatur, citra simoniam vendi, aut pecunia compensari nequit.

11. At beneficia obtenta jure proprietatis, si possessiones unius pinguiore sint, permutari possunt cum compensatione pecuniaria, vel alia temporali, c. 6. de except. c. 6. h. t. nam tali casu possessiones nullo juri spirituali annexae sunt, sed per se sunt, & sicut vendi, ita & permutari possunt cum compensatione pecuniaria: ex quo disparitas habetur ad casum priorem. Unde si monasterium A. jure proprietatis habet Parochiam pinguiorem, servatis servandis, potest eam permutare cum parochia tenuiori monasterii B. & pro excessu majoris asimationis possessionum compensationem petere. Quo casu non tam de necessitate, quam consilio, faciendus est duplex contractus: unus, quo Ecclesie simpliciter permutentur, alter, quo ipse possessiones, seu fundi, vendendo, aut permutando transferantur cir. c. 6. h. t.

12. Q. IV. Quae actio oriatur ex permutatione? R. Actio praescriptis verbis, seu in factum, quae implenti contractum datur ad hoc, ut nisi alter placitum, seu contractum impleat, praestet interese, l. 5. §. 1. ff. de praeser. verb. quo sensu explicatur l. fin. c. h. t. Haec autem actio non datur ad hoc, ut si alter non det, datum reperatur; quia ex contractu non datur actio ad eum rescindendum, sed tunc locus est conditioni causa data, causa non secuta. Neque actio ista datur praesertim ad hoc, ut alter contractum impleat, quia in hoc locus est penitentiae, l. 1. §. 4. 7. C. h. t. benevero ut praestet id, quod alterius interest contractum non fuisse impletum.

13. II. In eo casu, quo quis vasa aurea dedit pro fisco, & is ante traditionem mortuus est, vasa aurea reperire potest; non quidem ratione causa non secuta, cum alter fisco dare non possit, sed ratione penitentiae, quia non impleto contractu, penitere potest; adeoque fisco mortuus, periculum est domino suo, nisi res non esset integra: ut quia causa implendi contractus expensas fecit, & dampnum sensit, l. 3. §. 2. & l. fin. §. fin. ff. de condit. caus. dat. Nec obstat, quod periculum pertinet ad creditorem certae speciei: nam regula ista locum habet in emptione-venditione, non vero in contractibus innominatis, in quibus licet penitere, nisi res non esset integra: quo sensu supplent l. 3. §. 1. ff. de praeser. verb. Haec de contractu permutationis, seu do, ut dei: ceteri contractus innomi-

nati, do, ut facias, facio, ut facias, facio, ut des, nullam speciem difficultatem habent, praeter illam facultativam: an ex contractu facio, ut des, oriatur actio civilis, an vero tantum subsidiaria de dolo? Examine controversiam istam in disput. civilib. disp. 14. controv. 3.

TITULUS XX.

De Feudis.

De jure feudali fute agunt Feudistae ad libros feudorum: ego generaliora, & magis necessaria pro notitia Canonistae excerpam. De juramento fidelitatis agitur Can. 18. & seq. 22. q. 5.

1. Nota 1. Feuda originem suam habere a Longobardis Germaniae populis, qui sub Justino II. Imperatorem Italia ingressi, agros militibus dividerunt; & id eo etiam in libris feudorum vassalli dicuntur milites, & fundi eis assignati, beneficia, seu feuda. ita dicta a voce barbara fede, vel feida, quae fidelitatem significat. Jus feudale per se est consuetudinarium quibusdam constitutionibus imperatoris auctum, licet conscriptum sit a Gerardo Nigro, & Oberto de Otto Consiliarius Mediolanensibus; plerumque vim juris habet, ubi particularia locorum statuta deficiunt.

2. Nota 2. Quod feudum formaliter sumptum sit contractus, quo alicui liberaliter conceditur dominium utile rei immobili sub obligatione fidelitatis, & servitij personalis: ita in re com. Is qui concedit, vocatur dominus directus, seu infendant: is cui conceditur, vocatur vassallus, feudatarius vel miles; id quod conceditur, vocatur objective feudum, aut beneficium. Sunt autem substantia hujus contractus consensus murus per modum formae, & translatio domini utilis sub obligatione fidelitatis per modum materiae: naturalia vero sunt liberalitatis in concedente, & obligatio ad obsequia personalia in recipiente, uti & successio ad haereditate masculis: quae naturalia, salva substantia feudi, abesse possunt, ut in feudo oneroso, franco, & feminino. Ex his parte differentia feudi ab aliis contractibus, maxime ab emphyteusi, cum quae multum convenit, puta in dominio utili rei immobili, & dependentia a domino directo: differ vero, quia in emphyteusi est obligatio praestandi Canonem annum; in feudo autem est obligatio fidelitatis, & obsequii personalis.

3. Porro feudum est contractus consensualis, quia solo consensu substantialiter perficitur: investitura vero, seu extradio rei pertinet solum ad complementum. Nominatum, quia feudum est nomen proprium in jure, & specificum hujus contractus. Bone fidei, cum sit contractus bilateralis, & interpretationem recipiat ex jure communi secundum bonum, & aequum. Mellitamen, ut Rosenthal, Schrader, Chling, & alii dicunt feudum esse stricti juris, quia descendit ex consuetudine, quae est stricti juris. Sed haec ratio minus probat; alias contractus, qui descendunt ex jure scripto, omnes essent bonae fidei. Unde sicut jure scripto, ita etiam jure consuetudinario induci possunt contractus bonae fidei, & stricti juris, sicut cujusque natura exigit. Cum ergo in feudo recepto sit obligatio ad aliquid praestandum, uti accidit in contractibus bonae fidei, merito his feudum accensetur.

4. Nota 3. Feuda esse varia: nam 1. Feudum est proprium rectum, seu regulare, in quo substantia, & naturalia feudi reperiuntur: & improprium, seu irregulare, aut degenerans, in quo aliqua naturalia defunt; uti est feudum francum, seu liberum ab obsequio personali, femininum &c. 2. Nobile, quod vel invenit, vel facit vassallum nobilem; uti sunt feuda regalia ab Imperatore, vel Rege concessa cum potestate majorum regalum summo principi non reservatum; qualia habent Electores, & Status immediati imperij. Item non regalia, in quibus vassalli sunt nobiles, sed sine summa potestate territoriali: & non nobile, quod nec requirit, nec nobilitat vassallum. 3. Ecclesiasticum, quod proprie ab Ecclesia: & saeculare, quod a saeculari, vel ab Ecclesiastico in bonis saecularibus conceditur. 4. Novum, quod initium habet in persona vassalli; & hoc solo consensu domini alienari potest, cum

eum aliis jus non sit quaesitum; alienatum vero sine consensu domini, ad eum revertitur: & vetus, quod per successionem ad vassallum devenit; adeoque sine consensu agnatorum alienari nequit; cum eis sit jus quaesitum. Si quartum gradum non excedat, dicitur paternum; secus avitum: sed haec divisio videtur arbitraria. 5. Hereditarium, quod pro hereditario extitit; gentilitium, seu ex patre, & providentia, quod pro descenditibus ex certa familia: & mixtum, quod descenditibus, & simul hereditas certe familiae concessum est. In dubio praesumitur potius feudum gentilitium, quam hereditarium. 6. Ligium a liga, seu ligando dictum, quod a principe conceditur ea lege, ut vassallus praestet juramentum fidelitatis contra quemcumque alium, & se cum bonis suis alodialibus submittat principi. Hoc juramentum summae fidelitatis vocatur homagium, quia vassallus facit se hominem alterius; & ideo vocatur homo lignus, Clem. 2. de re jud. Unde idem non potest habere duo feuda ligia a duobus principibus, v. g. ab Imperatore, & Rege Galliae; alias bello inter eos orto, pro utroque contra utrumque pugnare deberet. In hoc tamen juramento semper exceptus manet Rom. Pontifex arg. cap. 19. ac jurejur. cum sit pater omnium principum. Nobilem, in quo vassallus jurat fidelitatem contra alios; non tamen contra dominum, & quo aliud simile feudum habet. In hoc juramento exceptus manet Rom. Pontifex, & supremus princeps, utpote Superiores tali domino, lib. 2. F. tit. 28. & 55. in fin. 7. Reliquae speciei feudi sunt minus celebres; ut feudum Guardia pro gubernatore castri, civitatis, Castellania pro doctore, aut consiliario: Camera pro pecunia certa alicui ex camera principis tribuenda: Cavena pro frumento, aut vino alicui ex cavena, seu cella principis tribuenda: & quidem si jus aliquid percipiendi ex camera, vel cavena sit personalissimum, ut nec ex parte dantis, nec ex parte recipientis transeat in haeredes, vocatur feudum Soldaria. Denique sunt feuda castrensia, aulica, equestris, burfatica, in quibus loco servitij pecunia ex bursa datur &c.

5. Q. I. Qui concedere, & recipere feuda possunt? R. 1. Olim solus princeps, hodie quilibet dominus liberam habens administrationem, potest rem suam in feudum concedere. 2. F. 3. pr. Imperator potest quidem bona ad imperium spectantia in feudum dare: si tamen feudum aliquod ex regalibus, & majoribus apertum fuerit, non potest illud denuo conferre sine consensu Electorum, sed redditis illius in communes usus imperij applicandis sunt, exceptis electoribus, qui aperti denuo conferri debent. In capitulatione Leopold. I. art. 30. Josephi I. art. 29. Caroli VI. art. 11. Prelatus vero Ecclesiae ad concedendum feudum novum, opus habet iusta causa, & solemnitatibus canonicis; at feudum antiquum regulariter sine his concedere valet, non obstante juramento de non alienando c. fin. h. t. & consequenter etiam promittere potest feudum in casum apertur. 1. F. tit. 3. v. sed & illa: quia tamen promissione non ligatur ejus successor, ibidem, cum non sit haeres prelati promittentis.

6. R. 2. Feudum recipere quilibet potest, qui specialiter non prohibetur, 2. F. 3. §. 1. etiam femininae, minores, pupilli, furiosi, prodigi, furci, muti, & caeci, 2. F. 36. cum haec, & similes persone per substitutum obsequia personalia praestare possint. Communitas vero per quasi vassallum feudum, & investituram accipit, eoque mortuo, investitura renovanda est.

7. R. 3. Clerici saeculares, & regulares professi per se sunt capaces feudi, 2. F. 40. §. item si, c. 6. 7. de sur. compet. c. un. §. verum de stat. regul. in 6. quae jura firmantur consuetudine, & praxi quotidiana: nam si obsequia non debeant statum clericalem, personaliter a clerico praestari possunt: si vero debeant, praestari possunt per substitutum; nisi tale esset feudum, quod exigeret obsequia personalia a vassallo praestanda, incompatible cum statu clericali: tunc enim ejusmodi feudum non possit clericus recipere; nisi esset minorista non beneficiatus, cui liberum est statum clericalem dimittere; vel nisi re integra, beneficio renunciet ante mortem domini. Religiosus feudum acquirit monasterio, vel si Episcopus est, suae Ecclesiae: eo vero mortuo feudum redit ad P. Remigii a S. Erasmo. Pars II.

eos, qui ex investitura vocantur vel his deficientibus, ad dominum.

8. Q. II. Quae res infendari possunt? R. Omnes res immobiles, vel his aequivalentes, ut jurisdictiones, jura venandi, piscandi, redditus annui &c. Porro investituram de sylva, non hoc ipso habet jus venandi; quia hoc jus est diversum, & regalibus accensetur. At investituram de stagno, habet jus piscandi; alias stagnum fere nullam utilitatem ei afferet, 2. Infendato toto territorio, censetur etiam concessa jurisdictione, tanquam pars coherentis territorio: secus esset si jurisdictione cohereret persona. Sed castro territorij a principe infendato, non censetur concessum totum territorium; quia princeps haec duo separare praesumitur; cum ad castrum sufficiat, ut sit causa alta sine territorio. At quia privatus haec duo separare nequit, infendans castrum, censetur etiam infendare territorium: ita com. 3. Si res aliena sit data in feudum, valet infendatio, & loco rei videtur tenetur dominus aliam similem rem infendare, 2. F. 8. pr. & tit. 25.

9. Q. III. Quibus modis acquiratur feudum? R. I. Contractu, quem sequitur traditio, quae hic proprie vocatur Investitura dans vassallo jus in re. Et haec, vel propria est, seu corporalis traditio, & introductio in bonum feudale: vel impropria, seu abusiva, aut ficta, qua feudum conceditur per traditionem signi corporalis, ut sceptri, vexilli, gladii &c. 2. F. tit. 2. & haec abusiva sufficit ad feudum acquirendum ex communi praxi conformi, 2. F. 31. ibi: sciendum itaque est feudum acquiri investitura, vel eo, quod habetur pro investitura. Solemnitates investiturae secundum loci consuetudinem observandae sunt.

10. II. Feudum acquiritur praescriptione 30. annorum contra privatum, 2. F. 26. §. si quis: & 40. ann. contra Ecclesiam; & 100. ann. contra Ecclesiam romanam c. 8. 13. de praeser. At feuda militaria non acquiruntur praescriptione, puta ut servitij militibus praescribantur, 2. F. 55. ibi: nullius temporis praescriptione.

11. III. Feudum acquiritur successione, non quidem testamentaria; cum vassallus de feudo non possit disponere, sed ab intestato, seu legitima; nisi esset feudum mere hereditarium, etiam pro feudis extraneis. Regulariter autem succedunt filii iusti, & alii descendentes; & probabiliter etiam legitimum per matrimonium, ita ut textus 2. F. 26. §. naturales, merito restringatur ad legitimos per rescriptum. Non vero succedunt spurii, vel naturales non legitimi per nuptias, nec adoptati, nec nati ex matrimoniomorganatico; & probabiliter nec filii iusti, qui patris hereditate abstinerunt, 2. F. 45. ibi: aut utrumque veltineat, aut utrumque repudiet: nam talis repudiatio cederet ad ignominiam patris, quae ratio cum non curat in agnatis aliis, hi repudiata testatoris hereditate, succedere possunt in feudo. Item feminae regulariter non succedunt, nisi in feudo feminino, 1. F. 1. §. 3. & tit. 8. §. fin. &c. cum feminae nec conferrent familiam, nec apte sint ad obsequia domino praestanda, ut militare, judicare cum patribus curia &c.

12. Porro femina, existente masculo excluditur a feudo: atento autem jure, semel excluda non censetur pro semper excluda, sed deficientibus masculis, illa succedit, 1. F. 8. §. 2. ibi: succedat filia filijs non extantibus, & 2. F. 17. ibi: non patet locus feminae in feudi successione, donec masculus supervet. ergo si non supervet, patet ei locus. Quae sententia, utpote aequae observanda est, ubi contraria consuetudo non viget. Ordo successionis fere idem est, qui in successioibus ab intestato, exceptis feudis regalibus, & majoribus, in quibus primogenitus, vel senior filius ceteris exclusus succedit; obligatur tamen eis congrua sustentationem, seu appanagium assignare.

13. Q. IV. Quae sint jura, & obligationes domini? R. 1. Praeter jus proprietatis in feudo, habet jus ex contractu exigendi ea omnia, quae vassallus praestare tenetur, de quibus infra seq. 9. Obligatur autem 1. dare vassallo investituram, & rescare dampnum, si quod vassallus ex dilatione investiturae passus est; 2. F. 7. in fin. 2. Dare auxilium, & consilium vassallo, & praecavere, ne vis ei inferatur, 2. F. 6. v. dominus quaque,